

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADA BİR BAŞARI ÖYKÜSÜ: “CAMİLİ BİYOSFER REZERVİ”

Erdoğan Ertürk

1)UNESCO Türkiye Milli Komisyonu MaB İzleme Grubu
2)Orman ve Su İşleri Bakanlığı,
Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
e- mail: erdoganerturk@yahoo.com; eerturk@ormansu.gov.tr

ÖZET

Artvin ili Borçka ilçesi sınırları içerisinde yer alan ve 2005 yılında UNESCO tarafından Türkiye'nin ilk biyosfer rezervi olarak ilan edilen Camili Havzası, Karçal Dağları'nda gizli kalmış ekolojik ve kültürel bir hazinedir. Yeşil vadilerden, yüksek alpin çayırlara kadar insan etkisine fazla maruz kalmamış, geniş bir doğal ekosistem yelpazesini barındıran havza, doğal yaşlı ormanları ve nemli iklimiyle ılıman yağmur ormanları niteliğindedir.

Bölgenin doğa koruma açısından önemi, Doğal Hayatı Koruma Derneği'nin, 1993-1996 yılları arasında yürüttüğü, “Doğu Karadeniz'in Doğal Yaşlı Ormanları” projesi ile birlikte artmaya başlamış ve daha sonra Camili Havzası'nda bulunan Efeler ve Gorgit bölgelerinin doğal yaşlı ormanları, mülga Orman Bakanlığı tarafından 1998 yılında Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiştir.

Camili Havzası aynı zamanda, Birleşmiş Milletler Küresel Çevre Fonu (GEF) desteği ile Dünya Bankası ve mülga Çevre ve Orman Bakanlığı işbirliğinde 2000-2008 yılları arasında yürütülen Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi'nin Türkiye'deki dört pilot uygulama alanından biri olmuştur. Söz konusu proje kapsamında, Camili Havzası'nda politikadan planlamaya, eğitimden bilinçlenmeye, uygulamadan izlemeye çok sayıda bileşeni içeren faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında, katılımcı yönetim planı hazırlanmış, yöre halkı ve öğrenciler için eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiş, yöre halkı alternatif geçim kaynakları konusunda finansal ve teknik olarak desteklenmiş, ziyaretçi merkezi ve kuş gözlem kulesi inşaa edilmiş, ekoturizm ve arıcılık komiteleri kurulmuş ve proje ile UNESCO Türkiye Milli Komisyonu (Milli Komisyon) işbirliğinde gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde havza, 2005 yılında UNESCO(Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) tarafından Dünya Biyosfer Rezervleri Ağı'na dahil edilmiştir.

Havzada üretilen organik balın belgelenmesi ve sertifikalanması amacıyla 2010 yılında Milli Komisyon'un desteklediği ve mülga Çevre ve Orman Bakanlığı ve mülga Tarım ve Köyişleri Bakanlığı işbirliğinde gerçekleştirilen “Camili Biyosfer Rezervi Yöresel Ürünler Sertifikasyon Projesi” kapsamında, yerel üreticiler organik ürün sertifikası almaya hak kazanmıştır. Ayrıca yörede üretilen ürünler için Camili Biyosfer Rezervi ismi ve logosu Türk Patent Enstitüsü tarafından Orman ve Su İşleri Bakanlığı adına tescil edilmiş ve bakanlık 2011 yılında bu patent kullanım hakkını Camili Köyler Birliği'ne devretmiştir.

2013 yılında, Milli Komisyon'un desteği ile ulusal bir kanal olan İZ TV tarafından Camili Biyosfer Rezervi belgesel filmi hazırlanmıştır. Bu film ile, Camili havzası'nın doğal

kaynakları, biyolojik çeşitliliği, kültürel ve tarihi değerleri ile yöre insanının geleneksel yaşam biçimleri kamuoyuna tanıtılmıştır.

Bunlara ilaveten, Milli Komisyon tarafından desteklenen ve Camili Biyosfer Rezervi'ndeki geçmişten bugüne arazi kullanımlarını, geleneksel yaşamı, kültürel ve sosyo-ekonomik kalkınmayı anlatan bir kitap "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Biyosfer Rezervleri: Camili'de Yaşam" projesi kapsamında hazırlanmıştır. Bu kitap konuyla ilgili tüm ilgi gruplarına dağıtılmıştır.

Camili Havzası'nın biyosfer rezerv olarak ilan edilmesinden sonra alanın ziyaretçi sayısı artmış ve bunun sonucunda da bölgede arıcılık, bal üretimi, doğal ürünlerin yetiştirilmesi, pansiyonculuk ve rehberlik faaliyetleri giderek değer kazanmıştır. Böylece, havzada yaşayan insanların gelirleri yükselmiş ve doğaya saygılı ekonomik faaliyetler sayesinde sürdürülebilir bir kalkınma modeli oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Biyosfer Rezervleri, Biyolojik Çeşitlilik, Sürdürülebilir Kalkınma

A TURKISH SUCCESS STORY IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT: "CAMİLİ BIOSPHERE RESERVE"

ABSTRACT

Located within the municipal borders of Borçka District in the Province of Artvin and declared as a first biosphere reserve of Turkey, the Camili Basin is an ecological and cultural treasure hidden in Karçal Mountains. The basin, which begins green valleys and reach to high alpine meadows has not been much intervened by human activities. Having a large natural ecosystems and with old growth forests and its humid climate the Basin has temperate rain forests characteristics.

The importance of the basin in terms of nature began with project called "Old Growth Forests of the Blacksea Region" implemented by Society for the Protection of Nature between 1993-1996. Then, old growth forests in Efeler and Gorgit areas were declared as Nature Conservation Area by Ministry of Forestry in 1998.

Camili Basin was selected one of the four pilot sites of the project called "Biodiversity and Natural Resources Management Project" which was implemented by Ministry of Environment and Forestry collaboration with the World Bank and supported by Global Environment and Facility (GEF) between 2000-2008. By the project, many components including activities like policy and programs, training and awareness and implementation and monitoring were realized. Within this context, participatory management plan was prepared, training and awareness programs were carried out for local people and school children, local people were supported as technically and financially about alternative income generation activities, visitor center and bird watching towers were constructed, local ecotourism and beekeeping committee were established and with collaboration between the project and the Turkish National Commission for UNESCO, the basin joined to the World Biosphere Reserve Network in 2005.

In order to prof and certificate organic honey produced in the basin, within the project entitled “Certification of Local Products in Camili Biosphere Reserve ” and supported by Turkish National Commission for UNESCO and collaboration between Ministry of Environment and Forestry and Ministry of Agriculture and Rural Affairs, local producers have obtained the organic product certificate in 2010. Beside these, for labelling the local products the name and logo of Camili Biosphere Reserve was registrated by Turkish Patent Institute for Ministry of Environment and Forestry and the Ministry handed over the right of use of the patent to the Union of Camili Villages in 2011.

A documentary film for Camili Biosphere Reserve was prepared by a national documentary TV channel (İZ TV) with the support of Turkish National Commission for UNESCO. With this documentary film, natural resources, biodiversity, cultural and historical values and traditional life style of Camili Basin and people are presented to national public.

In addition to these , land uses from past to present, traditional life, cultural and socio-economic development of Camili Biosphere Reserve and people were presented in a book by a project entitled “Biosphere Reserves in Education for Sustainable Development: Life in Camili” with support of Turkish National Commission for UNESCO. This book has been distributed to all related stakeholders.

After declaration as a biosphere reserve, number of visitors has been increased and thus beekeeping, honey production, production of natural products, bed and breakfast and guidance services activities were much appreciated in Camili Biosphere Reserve. Therefore, incomes of local people has been increased and through nature friendly economic activities, a model on sustainable development has been established.

Keywords: Biosphere Reserves, Biodiversity, Sustainable Development

Giriş

Camili Havzası, Artvin iline bağlı Borçka ilçesi sınırları içerisinde yer alan ve toplam 6 köyden oluşan bir bölgedir. Köylerin toplam nüfusu yaklaşık 1200 kişi civarındadır. Borçka ve diğer şehirlerde oturanların gelmesi ile birlikte yaz aylarında bu sayı daha da artmaktadır.

Resim 1: Camili Biyosfer Rezervi

Camili Bölgesi, sahip olduğu biyolojik çeşitliliği , doğal kaynakları ile kültürel ve tarihi zenginlikleri nedeniyle 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Biyosfer Rezervleri Ağına dahil edilmiştir.

Camili Biyosfer Rezervi

Bölgede Bugüne Kadar Yapılan Çalışmalar

Doğa koruma açısından önemi 1990'lı yıllarda ortaya çıkmaya başlayan Camili Bölgesi, Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD)nin 1993-1996 yılları arasında yürütmüş olduğu “Doğu Karadeniz’in Doğal Yaşlı Ormanları” projesinin çalışma alanı olan Karçal Dağları'nın içerisinde yer almıştır.

Havzadaki Efeler ve Gorgit bölgeleri sahip oldukları doğal yaşlı ormanları ve eşsiz peyzaj güzellikleri sebebiyle 1998 yılında mülga Orman Bakanlığı tarafından 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu uyarınca Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir.

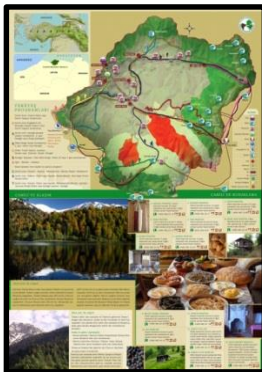
Resim 2: Camili Havzası Genel Görünüm

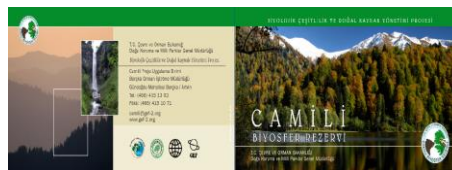
Resim 3: Camili Köyü

Camili Havzası, taşıdığı doğal kaynak değerleri ve zengin biyolojik çeşitliliği sebebiyle 2000-2008 yılları arasında mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen ve Dünya Bankası ile Küresel Çevre Fonu (GEF) tarafından desteklenen “Biyolojik Çeşitlilik ve Doğa Kaynak Yönetimi Projesi” kapsamında pilot proje sahalarından birisi olarak seçilmiştir. Söz konusu proje kapsamında;

- Alanın yönetim planı tüm ilgi gruplarının katılımı ile hazırlanmıştır.
- Camili havzası ormanları için biyolojik çeşitlilik koruma ve geliştirme kararları içeren orman amenajman planı hazırlanmıştır.
- Alanın tanıtımına ve çocukların ve öğrencilerin doğa koruma konusundaki eğitim çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla giriş-kontrol noktası ve ziyaretçi merkezi inşaa edilmiştir.

Resim 4: Ekoturizm Broşürü

Resim 5: Tanıtım Broşürü

Resim 6: Ziyaretçi Merkezi

-Kuş gözlemek amacıyla sahadaki yırtıcı kuş göçünü izlemek isteyen ziyaretçiler için kuş gözlem kulübesi inşaa edilmiştir.

-Yörenin en önemli biyolojik çeşitlilik değeri olan Kafkas arı ırkının ve balın üretilmesi, pazarlanması ve satışına yönelik düzenlemelerin kontrolü için yörede yaşayanların oluşturduğu bir “Arıcılık Komitesi” kurulmuştur.

-Havzaya gelen ziyaretçilerin konaklaması ve rehberlik hizmetlerinden yararlanmasını düzenlemek amacıyla yörede yaşayan kişilerden oluşan bir “Ekoturizm Komitesi” kurulmuştur.

-Yörede yaşayan halk, küçük ölçekli hibe programlar ile desteklenerek alternatif geçim kaynakları konusunda projeler üretilmiş, bu kapsamda ekoturizm (pansiyonculuk vs.) 13, eğitim ve bilinçlendirme konusunda 2, Kafkas arı ve bal üretimi konusunda 23, geleneksel el yapımı ürünler konusunda 5, doğa dostu tarımsal uygulamalar konusunda 2 ve doğaya uygun hayvancılık yetiştirme konusunda 2 olmak üzere toplam 47 proje finansal ve teknik olarak desteklenmiştir.

-Camili Biyosfer Rezervi'nin biyolojik çeşitliliği ile ilgili tanıtım materyalleri ve ekoturizme yönelik broşürler hazırlanmıştır.

Camili Biyosfer Rezervi'nde saf Kafkas ana arı yetiştirilmesi ve bal üretimi yerel ekonomide önemli bir yer tutmaktadır. Arıcılıkla uğraşan nüfus, Camili Biyosfer Rezervi'nde yaşayan nüfusun yaklaşık %30'una karşılık gelmektedir. Dolayısıyla arıcılık Camili Biyosfer Rezervi'nin ana ekonomik faaliyetlerinden birisini oluşturmaktadır. Bu sebeple 2010 yılında, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, mülga Çevre ve Orman Bakanlığı ile mülga Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın teknik desteği ile Camili Biyosfer Rezervi'nde üretilen balın ekolojik ilkelere uyumlu ve organik ürün olduğunun belgelenmesi ve bunun resmi bir sertifikaya bağlanması amacıyla “*Camili Biyosfer Rezervi Yöresel Ürünler Sertifikasyon Projesi*” uygulanmıştır. Söz konusu proje kapsamında;

-Yararlanıcılar, geliştirilen sertifikasyon sistemi ile organik tarım hakkında eğitilmişlerdir.

Resim 7: Sertifikasyon Eğitimi

Resim 8: Camili Biyosfer Rezervi Logosu

-Gönüllülük esasına göre isteyen yararlanıcı sertifikasyon sistemine dahil edilmiş ve 32 üretici organik ürün sertifikasını almaya hak kazanmıştır.

-Ürünlerin “Orman ve Su İşleri Bakanlığı Camili Biyosfer Rezervi” ismi ve logosunu taşıması için Türkiye Patent Enstitüsünden alınan “Garanti Markası”nın kullanım hakkı ücretsiz olarak 2011 yılında Camili Köyler Birliği'ne devredilmiştir.

-Organik ürün sertifikasyon projesinin bölgede yaşayan halkın ekonomisine katkı sağlanması yaklaşımı ve yöntemi, ülkemizde ilk kez uygulanmış ve bu yaklaşım bir model oluşturmuştur.

-Sertifikasyon Projesinin uygulanması neticesinde Biyosfer Rezervi ile yöre halkı arasında sosyo-ekonomik bağ güçlendirilmiştir. Sisteme dahil olanların tamamı bu çalışmanın yaşadıkları bölgenin Biyosfer Rezervi olmasından dolayı başlatıldığını bilmektedir.

Camili Biyosfer Rezervi'nin sürdürülebilir kalkınma örneklerinin en iyi uygulandığı ve başarılı olduğu yerlerden biri olduğu 2012 yılında Brezilya'da düzenlenen “ Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20)”ndaki yan etkinliklerde katılımcılar ile paylaşılmıştır.

Resim 9: RIO+20 Etkinlik Alanı

Resim 10: Türkiye Standı

2013 yılında, Havzadaki biyolojik çeşitliliğin, doğal kaynakların ve özellikle bölgede yaşayan yöre halkının geleneksel kullanımlarının ve kültürel yaşam tarzının anlatıldığı ve tüm Türkiye’de gösterilen UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ve İZ TV işbirliğinde bir belgesel hazırlanmıştır.

Korunan alanlar ve biyosfer rezervleri konusunda öğrencilerin ve çocukların eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi amacıyla “Korunan Alanlar ve Biyosfer Rezervleri” konulu poster hazırlanmış ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğinde okullara dağıtılmıştır.

Camili Havzası’nda sürdürülebilir kalkınmanın nasıl başarıldığının ve biyosfer rezervi kavramının bu başarıdaki rolünün yörede yaşayanlar tarafından dile getirildiği “Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi için Biyosfer Rezervleri: Camili’de Yaşam “Mısır Ekmeği, Yoğurt ve Bal” isimli proje 2014 yılında UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından 2014 desteklenmiş ve bir eğitim kitabı olarak hazırlanarak ülkemizdeki tüm ilgi grupları ile paylaşılmıştır.

Resim 11: Camili’de Yaşam “Mısır Ekmeği, Yoğurt ve Bal” Kitabı

Resim 12: Korunan Alanlar ve Biyosfer Rezervleri Posteri

Doğal ve Kültürel Değerleri

Biyolojik Çeşitlilik

Camili Biyosfer Rezervi, rakım farkına (350 m-3500 m) dayalı olarak ortaya çıkmış olan çok değişik tür ve ekosistemleri içerir. Koruma önceliğine sahip değerleri ise; doğu ladinini (*Picea orientalis*), doğu kayını (*Fagus orientalis*), kestane (*Castanea sativa*), ve Kafkas ıhlamuru (*Tilia rubra* ssp. *caucasica*) gibi doğal yaşlı ve karışık ılıman kuşak yağmur ormanları, alpin ve subalpin ekosistemler, sucul topluluklardır. Camili Biyosfer Rezervi'nde 23'ü endemik 990 adet bitki türü yayılmış gösterir.

Camili Biyosfer Rezervi insan etkisinden uzak kalmış bir fauna çeşitliliğine sahiptir. Koruma önceliği olarak özellikle önem arzeden fauna türleri genetik olarak saf olan Kafkas arı ırkı, boz ayı (*Ursus arctos*), çengel boynuzlu dağ keçisi (*Rupicapra rupicapra*), dağ horozu (*Tetrao mlokosiewiczzi*), Kafkas engereği (*Vipera kaznakovi*) Kafkas semenderi (*Mertensiella caucasica*), kırmızı benekli alabalık (*Salmo trutta macrostigma*) ve göçmen yırtıcı kuşlardır.

Resim 13: Boz Ayı

Resim 14: Haseki Küpesi

Resim 15: Maral Şelalesi

Tarihi ve Kültürel Değerleri

Camili bölgesi, çeşitli dönemlerde Bizans, Selçuk, Moğol, Osmanlı İmparatorlukları ile Rusların, Gürcülerin yönetiminde bulunmuşlardır. Camili Havzası'ndaki dikkate değer arkeolojik ve tarihi kalıntılar Efeler Köyü girişinde bulunan Kemer Köprü, Maral Köyü'ndeki İrem Camii, Uğur Köyü'nde bulunan kilise ile Tamara Köprüsü ve iki eski hapishanedir. Halkın yıllarca izole bir yaşam sürmesi nedeniyle köylüler, günlük yaşamlarında, köy evlerinin ve ek yapılarının mimarisi ve yapılış tarzında, kullandıkları alet ve malzemelerde eski gelenekleri muhafaza edebilmişlerdir. Geleneksel halk dansları ve halk müziği kültürü halen bölgede yaşamaktadır. Köylüler geleneksel şarkılarını gelecek kuşaklara aktarmak ve muhafaza edebilmek amacıyla Çoksesli Yaşlılar Korosu'nu kurmuşlardır.

Resim 16: Eski Değirmen

Resim 17: Yaşlılar Korosu

Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi

Biyosfer rezervlerin temel görevi doğal kaynakların korunmasına yönelik sistemler ve modeller geliştirmek ve biyosfer rezervlerin içerisinde veya çevresinde yaşayan yöre halkı için sosyo-ekonomik alternatifler ve fırsatlar yaratmaktır.

Camili havzası kapalı bir havzadır ve yöre halkı ormanla iç içe yaşamaktadır. Camili’de hayat ağır kış şartlarının meydana getirdiği doğa ile mücadele etme üzerine kurulmuştur. Yöre halkı yaşamını devam ettirmek için doğaya bağımlıdır. İnsan –doğa ilişkisi geçmişten gelen geleneksel bilgi ve deneyim üzerine inşa edilmiştir. Doğa ile olan ilişki tarımsal üretim, besin temini, tedavi amacıyla bitki ve şifalı otların kullanımı, yakacak ve yapacak odun ihtiyacı, hayvancılık, hayvan otlatma, arıcılık, balık, yaban keçisi ve diğer yabani hayvanların avlanması gibi faaliyetler ile sağlanmaktadır. Camili’de insan ve doğa etkileşimi nadir bir kültürel peyzaj ve toplumun isteklerine uygun yöresel gelenekler ortaya çıkarmıştır. Bu elbette ki yöre insanının gelişmeyi ve kabul edilebilir yaşam standardını inkar ettiği anlamına gelmez ancak gelişme mutlaka Camili’nin kendine has özel yapısını bozmayacak biçimde olmalıdır. Gelişme ve koruma arasındaki doğru dengenin sağlanması için yörede yaşayan insanlara kendi kontrolleri altında sürdürülebilir geçim kaynağı modelinin geliştirilmesi şansını veren Camili bölgesinin kalitesinin devam ettirilmesi ve korunması önemli bir faktördür. Yöresel kültür bu sürecin merkezinde yer almakta ve Camili peyzajının bir parçasını oluşturmaktadır. Bu yüzden Camili’deki sürdürülebilir kalkınma faaliyetleri yöresel geleneklere ve uygulamalara saygılı olmak zorundadır.

Camili Havzası’nda süregelen kendi kendine yeterli geleneksel ekonomik yapı, yaşam ve ormanla doğrudan ilişkili ve doğanın döngüsüne tabidir. Bu doğaya bağımlı kendi kendine yeterlilik, doğal kaynakların sürdürülebilirliği için bir tehdit olarak algılanmamaktadır. Dışarıdaki pazar ekonomisi ile bütünleşme imkânları, bölgenin uzaklığı, zor iklim koşulları, ulaşım imkânlarının azlığı ve ulaşım maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle sınırlıdır. Bu koşullarda sürdürülebilir yaşamın en iyi örneklerinden biri olan Camili’de yaşayanlar geçimlerini Camili’ye has kaynaklarla sürdürmektedir.

Yaşam ve geçim kaynakları havzanın çevresel ve doğal şartlardan dolayı son yıllara kadar büyük ölçüde tarımsal faaliyetler ve hayvancılık yoluyla sağlanmaktaydı. Ancak son zamanlarda ekoturizm, ana arı üretimi, organik bal ve fındık üretimi ve diğer bağlantılı faaliyetlerin yörede daha tanınır hale gelmesi ile birlikte geçim kaynakları çeşitliliği giderek artmıştır. Camili Havzası dünyadaki en verimli ve güçlü arı ırkından biri olan saf Kafkas arı ırkının yaşam sürdüğü yerlerden birisi olarak da bilinmektedir. Bahsi geçen bu ekonomik uğraşlar yörede yeni iş alanları doğurmuş ve bunun sonucunda turist rehberliği, pansiyonculuk, arıcılık, ana arı üretimi ve yürüyüş rehberliği gibi sürdürülebilir kalkınma faaliyetleri ortaya çıkmıştır. Kış aylarında havzadaki yolların 4 ile 6 ay gibi bir süre kapalı kalması yaz ve kış nüfusunda önemli farklılıklar ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik olarak Camili’de gerçekleştirilen doğaya uyumlu proje ve faaliyetleri sayesinde bölgedeki nüfus özellikle yaz aylarında giderek artmıştır.

Camili Havzası hem doğası ve peyzaj çeşitliliği, hem de geleneksel kültürü ile ulusal ve küresel ölçekte artık önemli bir cazibe merkezidir. Daha tanınır hale geldikçe bölgenin çarpık gelişmesi yönünde bir kaygı oluşmaya başlasa da, yöre halkı bu kaygılara sebep olabilecek faaliyetlerin gerçekleşmemesi için büyük çaba ve gayret sarf etmektedir. Yörede

yaşayanlar içinde buldukları nadir ekosistemlerin ve doğal ve kültürel peyzajların öneminin farkındadırlar. Bu amaçla, özellikle turizm faaliyetlerinin doğa ile uyumlu ve yöresel mimariyi ve kültürü benimseyen yapı ve tesislerden oluşması için kendi aralarında ortak bir anlayış geliştirmeye çalışmaktadırlar. Söz konusu ortak anlayışla alanda üretilen Kafkas arısı ve balın da korunması ve sürdürülebilir bir şekilde üretilmesi amacıyla kendi içinde bir kontrol ve izleme mekanizması geliştirilmiştir. Yörede üretilen Kafkas arısının ve balın kaçak yöntemler ile bölge dışına çıkarılması yada dışarıdan başka arıların alana getirilmesi yörede yaşayanların etkin ve yoğun kontrolleri sayesinde önlenebilmektedir. Yörede yetiştirilen fındığın ve diğer yöresel ürünlerin doğallığının ve devamlılığının sağlanması konusunda halkın bilinçli olması ve bu ürünlerin sürdürülebilir bir şekilde üretilmesi için çaba göstermesi, bu faaliyetlerin kendilerine sağlayacağı ekonomik ve çevresel faydaların farkında olduklarının bir göstergesidir.

Yöre halkı tarafından gerçekleştirilen ana arı üretimi, organik bal ve fındık üretimi, pansiyonculuk ve yürüyüş rehberlik faaliyetleri gibi sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen doğa ile uyumlu faaliyetlerin çeşitliliği gün geçtikçe artmaktadır. Bu tür faaliyetlerin giderek artması alan dışında ikametlerini devam ettiren yöre halkının her yıl özellikle yaz aylarının başlaması ile birlikte alan geri dönüşlerinde büyük artışlar meydana getirmiştir. Bu faaliyetlerin artması havzada yıl içerisinde yöre halkı için önemli bir ekonomik gelir oluşturmaktadır. Camili Biyosfer Rezervi hem sahip olduğu biyolojik çeşitliliği ve doğal güzellikleri ve hem de sağladığı geleneksel yaşam tarzı misafirperverliği ve konaklama imkanları sayesinde ülke içinden ve dışından bir çok ziyaretçinin akımına uğramaktadır. Her yıl yerli ve yabancı binlerce kişinin ziyaret ettiği Camili Biyosfer Rezervi, pansiyon işletmeciliğinden rehberlik hizmetlerine, ana arı yetiştiriciliğinden bal üretimine uzanan ekonomik faaliyetler ile biyolojik çeşitliliğin ve kültürel değerlerin korunması arasında dengenin nasıl kurulacağını gösteren ülkemizin nadir yerlerinden birisidir.

Camili, biyosfer rezervlerin en önemli fonksiyonları olan koruma, gelişme ve araştırma-izleme fonksiyonlarını, havzadaki nadir ve eşsiz ekosistemleri, tür ve habitatları koruyarak, yöre halkının doğa ile uyumlu ekonomik faaliyetlerini destekleyerek ve bilim adamları, sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili kişi kurum ve kuruluşların alanda gerçekleştirdiği araştırma ve izlemeye imkan vererek yerine getirmektedir. Özellikle gelişme fonksiyonu görevini yerine getiren ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının teşvik edildiği bölgelerde, ekosistem yönetimi yaklaşımı uygulanmakta ve bunun sonucunda sürdürülebilir bölgesel kalkınma çabalarına örnek olacak bir model alan ortaya çıkmaktadır.

Doğa Dostu Ekonomik Faaliyetler

Ekoturizm ve Pansiyonculuk

2000 yılında havzayı ziyaret eden turist sayısı neredeyse sıfır iken, bu sayı havzanın 2005 yılında UNESCO tarafından Biyosfer Rezerv olarak ilan edilmesi ile 1000'e ulaşmıştır. Havzada, mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından Dünya Bankası işbirliğinde yürütülen ve Küresel Çevre Fonu tarafından desteklenen "Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi" nin küçük hibe programı sayesinde aile pansiyonlarının sayısı 2006 yılında 12'ye çıkmış ve gelen ziyaretçi sayısı 2200'e ve 2011 yılında 6500'e ve 2013 yılında yaklaşık 30.000 kişiye ulaşmıştır. Havzadaki aile pansiyonları bugün itibarıyla 25 adet olup, günlük geceleme kapasitesi ortalama 450 yataktır. Aile pansiyonları yöresel mimari donanımlı

geleneksel ahşap yapıları evlerden oluşmaktadır. Evler yöresel mimariyi korumak amacıyla küçük değişiklikler ve onarımlar yapılarak aile pansiyonları haline dönüştürülmüştür. Yöre evleri sıcak ve misafirperver aile ortamı ile birlikte gelen ziyaretçilere temiz ve doğal konaklama imkanları sağlamaktadır. Havzada yaşayanlar çevrenin ve onun korunmasının nedenli önemli olduğunun farkındadırlar. Aile pansiyonları ziyaretçiler için zengin menüye sahip yerel ürünlerle donatılmış yiyecekler sunarlar. Birçok yöresel yiyecek ya kendileri tarafından hazırlanmış veya herkesin dahil olduğu ortak fayda sağlayan bir ekonomik döngü yaratmak amacıyla komşularından satın alınmıştır. Geleneksel ahşap evler havzaya gelen ziyaretçilerin konaklaması için hazırlanmıştır. Camili Havzasında yapılan bir anket, alana gelen ziyaretçilerin %99'unun geleneksel ahşap evlerde konaklamak istediğini göstermektedir. Buda gerekçeyi açıklıyor; sıcak ortam, misafirperverlik, geleneksel yöre yaşamı ve kültürünü tanımak, temizlik, hijyen ve tabii ki yöresel yiyecekler. Camili Havzasının toplam nüfusu yaklaşık 1200 kişi olup, bu nüfus 6 köy ve yaklaşık 270 hanede yaşamını sürdürmektedir. Aile pansiyonculuğu ve buna ilişkin bağlantılı hizmetler sonucunda havzada yıllık yaklaşık 1.000.000 TL bir gelir meydana gelmektedir.

Resim 18 : Camili'de Bir Pansiyon

Resim 19: Yöresel Yemekler

Arıcılık

Arıcılık, Camili Havzası'nda yüz yıldır ekonominin bir parçası olmuştur. Ancak, TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma) Vakfı tarafından gerçekleştirilen araştırma ve geliştirme projeleri öncesine kadar geleneksel yöntemlerle ve sadece bal üretimi için yapıyordu. Bu araştırma ve geliştirme projeleri sonrasında uzmanlar tarafından bu havzadaki arıların yüksek verim sağlayan dünyadaki üç önemli arı ırkından biri olan Kafkas arı ırkına ait olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, yapılan araştırmalar havzadaki arıların genetik yapısının alana yabancı arıcıların girmemesi sebebiyle değişime uğramadığını göstermiştir. Kafkas arı türleri ülkemizde sadece Camili Havzasında yaşadığı ve genetik olarak saf olduğu için aynı zamanda bölgedeki biyolojik çeşitlilik için de çok önemlidir. Havzanın bu potansiyeli Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi kapsamında da bu konuya özel önem verilmesine neden olmuş ve yörede Çevre Koruma ve Geliştirme Derneği çatısı altında havzadaki her köyün temsilcisinin olduğu ve bölgedeki üreticileri birleştiren bir arıcılık komitesinin kurulması sağlanmıştır. Havzadaki organik bal için 2010 yılında organik ürün sertifikası alınmıştır. Son yıllarda arıcılık havzada önemli bir gelir ve istihdam kaynağı haline gelmiş ve sektörde iyi bilinen ve kaliteli bir marka haline dönüşmüştür. Ayrıca Camili Biyosfer Rezervi ismi ve logosu Türk Patent Enstitüsü tarafından Orman ve Su İşleri Bakanlığı adına tescil edilmiş ve bakanlık bu isim ve logo kullanım hakkını yöredeki üreticilere devretmiştir. Bugün havzada yaklaşık 200 hane arıcılıkla uğraşmakta ve her yıl 30

2012 yılında gerçekleştirilen “Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı” ya da kısa adı ile “Rio+20” nin konusunun yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma odaklı olması ve sonuç raporunda özellikle kırsalda yaşayan yöre halkının geçim kaynaklarının artırılması ve biyolojik çeşitliliğin korunması ifadelerinin beraber yer alması Biyosfer Rezervi kavramının önemini daha da arttırmıştır. Bilindiği gibi biyosfer rezervleri hem insan olgusuna hem de doğa koruma konusuna öncelikli olarak önem verilen alanlardır. Biyosfer rezervlerinin yasal dayanağı olan ve İspanya’nın Seville şehrinde 1995 yılında hazırlanan Seville Stratejisi’nde de belirtildiği gibi biyosfer rezervleri sürdürülebilir ekonomik ve insan kalkınmasını teşvik eden ve aynı zamanda türlerin, genetik kaynakların ve ekosistemlerin korunmasını sağlayan alanlardır. Yine Seville Stratejisi’nde ifade edildiği gibi bu alanlardaki kaynaklar yerel topluluklar, kurumlar, sivil toplum kuruluşları, ekonomik fayda grupları ve diğer ilgi grupları tarafından sürdürülebilir şekilde yönetilmektedir.

Biyosfer Rezervleri yöre halkının kalkınmasına çok önem veren ve bu kalkınmayı sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirerek “Yeşil Ekonomi” denilen doğal kaynaklara ve biyolojik çeşitliliğe zarar vermeyen faaliyetleri ortaya koyabilen doğa koruma bölgeleridir. Bu nedenle,Rio+20 Konferansı Sonuç Raporu’nda ifade edilen biyolojik çeşitliliğin korunması ve aynı zamanda halkın ekonomik kalkınmasının sağlanması gibi hedeflerin dengeli bir şekilde yerine getirilmesine hizmet etmek için dünyada ve ülkemizde biyosfer rezervi sayısının artırılması bu amaca ulaşılmasında olumlu bir katkı yapacaktır. Camili Biyosfer Rezervi sahip olduğu peyzaj değerleri, biyolojik çeşitliliği ve doğal kaynak değerleri ve yöresel kültürü ile ülkemizin ve dünyanın nadir bölgelerinden birini oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze gelen ve halen dahi yaşatılmaya çalışılan geleneksel yaşam tarzı ve kullanımların modern yöntemlerle entegre edilerek devamlılığını sürdürmesi Camili Havzası’nda yaşayan toplumun geçmişine saygı göstererek günün şartlarına ayak uydurabilme kabiliyet ve becerisinden kaynaklanmaktadır. Sahip olduğu zor arazi koşullarının yanı sıra havza insanının doğanın değerini ve kendi yaşamına olan etkisini bilerek ve koruma ve kullanma dengesine hassasiyet göstererek faydalandığı doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı sayesinde bugün ülkemizin önemli bir prestij alanı olan Camili Biyosfer Rezervi’ndeki deneyimlerin ve kazanımların ülkemizin benzer özelliklere sahip diğer bölgelere de yaygınlaştırılması için toplum olarak hepimize görev düşmektedir.

Fotoğraflar:

E.ERTÜRK, F.GÜMÜŞTEKİN, G.TUNCER, M.H.BAYKAL, Ö.ALAÇAM, S.ERAYDIN, V.ATASOY,Y.LİSE,

Kaynaklar:

Camili Biyosfer Rezervi Taslak Yönetim Planı,2007.Çevre ve Orman Bakanlığı (mülga)

TEKSÖZ,G.,ERTÜRK,E.,LİSE,Y.(2014). *Sürdürülebilir kalkınma Eğitimi İçin Biyosfer Rezervleri: Camili’de Yaşam*, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Ankara

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>